

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ісаншина Г. Ю.

Загальна мета представленої статті полягає в оцінці стану інноваційної сфери в Україні, визначенні найбільш актуальних проблем, що гальмують інноваційну діяльність, а також в розробленні конкретних пропозицій щодо стимулювання інноваційної діяльності в умовах подальшої інтеграції України у світовий економічний та науковий простір. Узагальнені методологічні й методичні аспекти обліку інноваційних процесів. Установлена невідповідність діючих моделей обліку інноваційних видатків сучасним потребам управління. Розроблені практичні рекомендації щодо формування інформаційної системи для забезпечення управління інноваційною діяльністю.

Общая цель представленной статьи заключается в оценке состояния инновационной сферы в Украине, определении наиболее актуальных проблем, которые тормозят инновационную деятельность, а также в разработке конкретных предложений относительно стимулирования инновационной деятельности в условиях дальнейшей интеграции Украины в мировое экономическое и научное пространство. Обобщены методологические и методические аспекты учета инновационных процессов. Установлено несоответствие действующих моделей учета инновационных расходов современным потребностям управления. Разработаны практические рекомендации относительно формирования информационной системы для обеспечения управления инновационной деятельностью.

The primary objective of the article is to assess the state of innovation sphere in Ukraine, to identify the most pressing problems that hinder innovation, to prepare specific proposals aimed at promotion of innovation activities in terms of further integration of Ukraine into the world economic and scientific space. Methodological and methodical aspects of accounting the innovative processes are generalised. Discrepancy of working models of accounting the innovative expenses to modern requirements of management is established. Practical recommendations for formation of the information system for maintenance of management with innovative activity are developed.

Ісаншина Г. Ю.

ст. викл. каф. ОА ДДМА
gala1229@mail.ru

ДДМА – Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ.

УДК 657.1

Ісаншина Г. Ю.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Україна сьогодні належить до країн, які декларують важливість інновацій для вирішення нагальних соціально-економічних проблем країни. Сучасна криза продемонструвала всю небезпеку і безперспективність орієнтації на експортно-сировинну модель розвитку та використання переваг, пов'язаних із відносно низькою вартістю робочої сили. Подолання наслідків кризи і перехід до стійкого зростання напряду залежить від ефективності зусиль держави та бізнесу в контексті розгортання процесів підвищення рівня інноваційності економіки [1].

Україні належить подолати значне відставання за рівнем інноваційної активності підприємств порівняно з розвиненими країнами світу і, насамперед, своїми сусідами – країнами ЄС. В Україні цей показник не перевищує 18% (за даними обстежень інноваційної діяльності), тоді як середній показник по ЄС, вже не кажучи про країни, які є інноваційними лідерами (табл.1), становить 44%.

Таблиця 1

Динаміка ТОП-10 країн-інноваційних лідерів [2]

2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія
Швеція	Швеція	Великобританія	Великобританія
Сінгапур	Великобританія	Швеція	Швеція
Фінляндія	Нідерланди	Фінляндія	Нідерланди
Великобританія	США	Нідерланди	США
Нідерланди	Фінляндія	США	Фінляндія
Данія	Гонконг (Китай)	Сінгапур	Сінгапур
Гонконг (Китай)	Сінгапур	Данія	Ірландія
Ірландія	Данія	Люксембург	Люксембург
США	Ірландія	Гонконг (Китай)	Данія

З метою відображення всього різноманіття інновацій в суспільстві, виходячи при цьому за традиційні рамки вимірювання інновацій, використовується Глобальний інноваційний індекс. Глобальний інноваційний індекс (The Global Innovation Index) розраховується міжнародною школою бізнесу INSEAD з 2007 р., в подальшому до розробників приєдналися вчені Корнельського університету (Cornell University) та Міжнародної організації з інтелектуальної власності (WIPO). Основна мета розробки індексу – пошук індикаторів і підходів для кращого. Значення інноваційного індексу знаходиться у межах 1-100. Для країн-інноваційних лідерів значення індексу перевищує 57. Динаміку рейтингу України за підсумками Звіту INSEAD у 2011–2015 рр. наведено у табл. 2 [2].

Таблиця 2

Рейтинг та значення глобального інноваційного індексу для України протягом 2011-2015 рр. [2]

Показчик	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
	рейтинг з 125 країн	рейтинг з 141 країн	рейтинг з 142 країн	рейтинг з 142 країн	рейтинг з 141 країн
Глобальний інноваційний індекс	60 (35,01)	63 (36,1)	71 (35,78)	63 (36,3)	64 (36,45)

Не відповідають інноваційному курсу і низькі витрати на дослідження і розробки, особливо у промисловості України (рис.1).

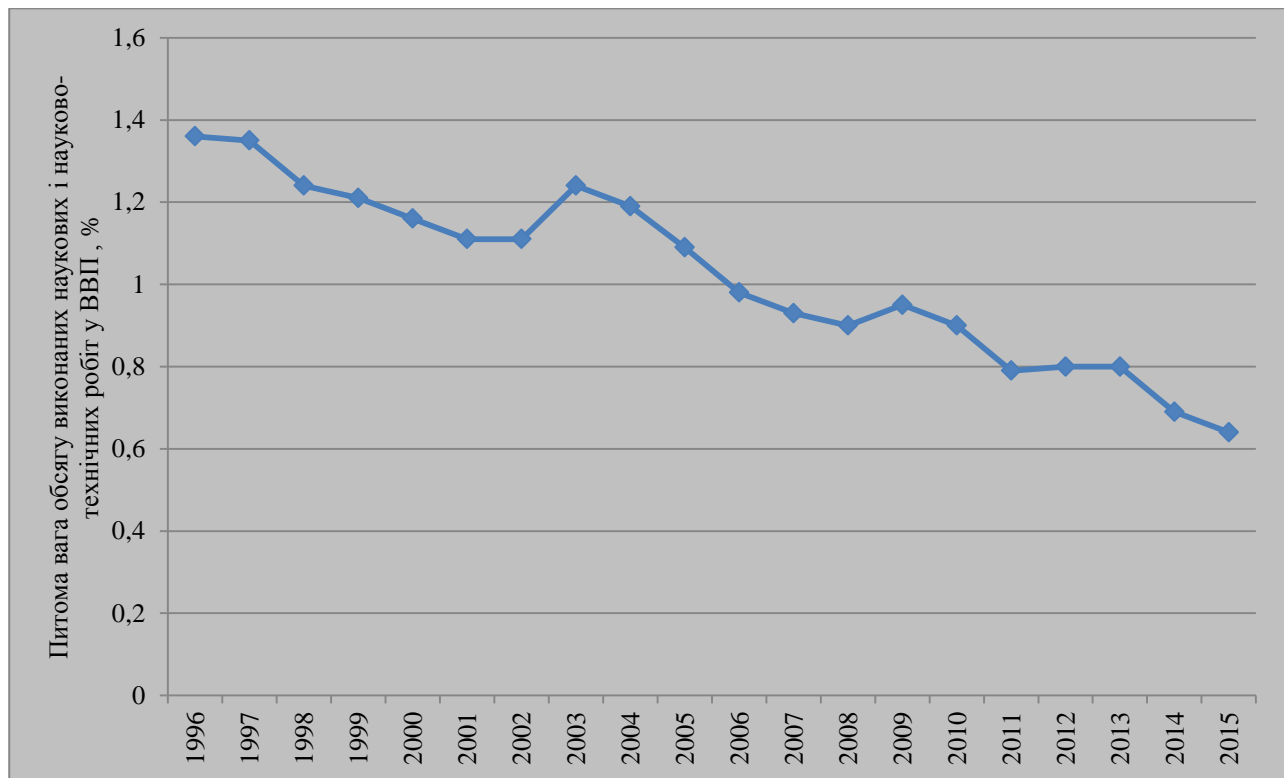

Рис.1. Динаміка питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП протягом 1996–2015 рр.

Значне відставання національної економіки від економіки розвинутих держав світу за рівнем технологічного розвитку та продуктивністю виробництва є результатом нерозвиненості інноваційної інфраструктури, до складу якої віднесені фінансова, інформаційно-аналітична та експертно-консалтингова складові.

Інформаційна функція є основною для системи бухгалтерського обліку. Саме розвиток бухгалтерського обліку витрат на інноваційну діяльність, доходів та фінансових результатів від цієї діяльності повинен забезпечити менеджерів підприємства повною, достовірною та своєчасною інформацією стосовно інноваційного розвитку підприємства.

Бухгалтерський облік повинен, на думку проф. М. С. Пушкаря, стати засобом вимірювання різнобічної діяльності підприємства у всій її складності й формування знань менеджерів та підвищення інтелектуального рівня обліковців з проблем підготовки та використання інформаційних ресурсів для поліпшення управління [3].

З цією метою проф. М. С. Пушкар обґрунтовує необхідність створення повноцінної науки, яку пропонує назвати «інформологія» або «інфологія» – пов'язану з вченням про збір даних та їх трансформацію в інформаційні ресурси підприємства. Тільки за такою умовою роль обліку може бути адекватною потребам управління [4].

Окремі питання формування інформації щодо витрат на інновації в бухгалтерському обліку та розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення процесу інноваційного розвитку суб'єктів господарювання досліджено А. Г. Загороднім, А. Б. Бойчук [5].

Значну увагу вирішенню наукових проблем створення комплексної обліково-аналітичної системи, підпорядкованої цілям стратегічного, тактичного та оперативного управління інноваційним процесом промислового підприємства приділила у своїй роботі О. В. Кантаєва [6].

Аналіз та вивчення опублікованих з цієї проблеми праць дозволяє стверджувати, що питання обліку витрат, доходів і фінансового результату від здійснення інноваційної діяльності потребують подальшого розвитку як у науковому, так і у практичному аспектах.

Метою дослідження є розкриття методики обліку витрат на створення інноваційного продукту та розроблення наукових передумов для подальшого розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності промислового підприємства.

Об'єктом дослідження обрано систему обліково-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств України та країн-інноваційних лідерів.

Методичні рекомендації з обліку витрат на науково-дослідні, дослідно-конструкторські та технологічні роботи в Україні обмежені П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [8], норми якого відповідають МСФЗ (IAS) 38 (табл. 3), і декількома пунктами П(С)БО 16 «Витрати» [9]. Використання рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» та визначення способу списання інноваційних витрат на собівартість продукції вітчизняні підприємства здійснюють відповідно до власної облікової політики.

Таблиця 3

Склад нематеріальних активів відповідно до МСФЗ (IAS) 38 «Нематеріальні активи»

Нематеріальні активи	Витрати періоду
Торгові марки	Маркетингові дослідження
Фірмові найменування	Організаційні витрати
Програмне забезпечення	Вартість науково-дослідних робіт
Ліцензії та франшизи	Вартість дослідно-конструкторських робіт, що не принесли позитивного результату
Авторські права, патенти та інші права на промислову власність, права на обслуговування та експлуатацію	Витрати на розвідку, розробку і видобуток корисних копалин
Рецепти, формули, проекти і макети	

У зарубіжних країнах існує декілька підходів до відображення витрат, доходів і фінансового результату від здійснення інноваційної діяльності. При цьому відображення інноваційної діяльності в кожній країні будується з використанням Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності (IAS/IFRS).

Міжнародні стандарти фінансової звітності не передбачають виділення результатів інновацій, як і не визначають і не використовують саме поняття «інновація». Це пов'язано, зокрема, з суттєвим ускладненням при визначенні сфер інноваційної діяльності, з важливістю збереження комерційної таємниці при проведенні перспективних розробок й досліджень, а також з широким охопленням інноваціями усіх видів і напрямів фінансово-господарської діяльності підприємств.

Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) облік витрат на підготовку і освоєння нових видів продукції слід здійснювати згідно зі стандартом 6 «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин», стандартом 12 «Фінансові інструменти», а також стандартом 38 «Нематеріальні активи», в яких передбачений перелік витрат, що обліковуються, порядок їх списання, а також порядок складання фінансової звітності.

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності, пріоритетним є відображення інноваційних витрат як нематеріальних активів підприємства. Саме через це частка нематеріальних активів у валюті балансу підприємств країн ЄС становить близько 20%, а у звітності вітчизняних промислових підприємств – менше 1% валюти балансу.

Відповідно до МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» витрати на підготовку й освоєння нових видів продукції можуть бути відображені за двома основними напрямками:

– як витрати періоду.

– як нематеріальні активи підприємства.

Процес створення нематеріального активу підприємство повинне розділяти на два етапи:

- етап досліджень;
- етап розробки, що слідує за етапом досліджень [6, 10].

При цьому терміну «дослідження» відповідає поняття «науково- дослідні роботи», а терміну «розробка» – «дослідно-конструкторські роботи». Якщо неможливо розділити етап досліджень і етап розробки в рамках одного проекту, то проект повинен розглядатися як повністю дослідницький і всі витрати на нього повинні списуватися на витрати періоду.

На етапі досліджень підприємство не може продемонструвати, що існує нематеріальний актив, який створюватиме ймовірні майбутні економічні вигоди. Витрати на дослідження завжди визнаються як витрати на момент їх понесення. Витрати відображають в обліку за справедливою вартістю.

Прикладами діяльності з дослідження є:

- діяльність, спрямована на отримання нових знань;
- пошук, оцінка і кінцевий відбір способів застосування результатів досліджень або інших знань;
- пошук альтернативних матеріалів, пристроїв, продуктів, процесів, систем і послуг;
- формулювання, конструювання, оцінка і остаточний відбір можливих альтернатив для нових або покращених матеріалів, пристроїв, продуктів, процесів, систем або послуг.

Нематеріальний актив, що виникає в результаті розробок, повинен визнаватися при одночасному дотриманні шести критеріїв:

- технічна можливість завершення нематеріального активу таким чином, щоб він був у наявності для використання або продажу;
- власний намір підприємства завершити нематеріальний актив, а також використовувати або продати його;
- своя здатність використовувати або продати нематеріальний актив;
- наявність достатніх технічних, фінансових, трудових та інших ресурсів для завершення розробки, а також для використання або продажу нематеріального активу;
- здатність отримання ймовірних майбутніх економічних вигід від нематеріального активу;
- здатність надійно оцінити витрати, що відносяться до нематеріального активу, в ході його розробки.

Приклади діяльності з розробки включають:

- проектування, конструювання і тестування довиробничих зразків і моделей;
- проектування інструментів, шаблонів, форм і штампів, що включають нову технологію;
- проектування, конструювання і експлуатація дослідної установки, яка за масштабами економічно не підходить для комерційного виробництва;
- проектування, конструювання і тестування обраних альтернативних варіантів, пристроїв, продуктів, процесів, систем або послуг.

Слід відмітити, що відповідно до вимог МСФЗ 38, витрати на нематеріальну статтю, визнані спочатку як витрати, не повинні згодом визнаватися як частина собівартості нематеріальних активів.

Таким чином, відповідно до МСФЗ витрати на створення інноваційного продукту обліковуються як витрати періоду до тих пір, доки вони не будуть капіталізовані та згодом переведені до складу основних засобів, нематеріальних активів або готової продукції. Облік витрат на дослідження й розробки інноваційного продукту ведеться на рахунках класу витрат з відображенням його за справедливою вартістю.

При патентуванні інноваційного продукту, тобто при отриманні конкретного результату від процесу досліджень, експерименту і розробки, витрати капіталізуються і відображаються на рахунках капітальних інвестицій також за справедливою вартістю.

Згідно з GAAP US капіталізація витрат неможлива, за виключенням витрат на внутрішньо створене програмне забезпечення за умови технічної реалізуємості, що відповідає нормам МСФЗ. Збитки від знецінення нематеріальних активів за GAAP US розраховуються як перевищення балансової вартості активу над його справедливою вартістю.

ВИСНОВКИ

Метою бухгалтерського обліку інноваційної діяльності є створення інформаційної бази для управління процесами розробки, впровадження і реалізації інновацій на конкретних підприємствах.

Витрати на дослідження і розробки не завжди є прямими, тобто пов'язаними з конкретним продуктом, але є змінними і їх слід включати до собівартості пропорційно обсягу випуску продукції в натуральному або грошовому вираженні. Можливий також розподіл цих витрат разом із загальновиробничими витратами.

Вивчення порядку ведення обліку витрат інноваційної діяльності визначає необхідність удосконалення методології їх бухгалтерського обліку, організації й контролю операцій з реалізації інноваційних проектів.

При обліку інноваційних продуктів можуть бути використані різні системи управлінського обліку відповідно до специфіки діючих підприємств та галузей.

Зазначені дії сприятимуть:

- оцінці інноваційної діяльності;
- наданню оперативної інформації для управління процесами дослідження, розробки, впровадження і реалізації інновацій;
- наданню інформації для контролю параметрів інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с. – ISBN 978-966-02-7615-4*
2. *The Global Competitiveness Report 2011-2015 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>*
3. *Пушкар М.С. Створення сучасної системи обліку, орієнтованої на потреби ринкового середовища / М.С. Пушкар // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – №5. – С. 92–96.*
4. *Пушкар М.С. Інституційна економіка вимагає нової парадигми обліку / М.С. Пушкар // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація. Збірник тез доповідей учасників XIV Всеукраїнської наукової конференції. – К., 2016. – С. 201–203.*
5. *Загородній А.Г. Напрями удосконалення обліку витрат на інновації [Електронний ресурс] / А. Г. Загородній, А. Б. Бойчук // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnuip/Management/2012_727/45.pdf*
6. *Кантасєва О.В. Бухгалтерський облік і аналіз інноваційної діяльності підприємств: організація і методологія: монографія / О.В. Кантасєва. – Житомир, 2010. – 424с. – ISBN 978-966-683-251-4*
7. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства України від 07.02.2013р. № 73 і зареєстровано в Міністерстві України від 28 лютого 2013 р. за № 336/22868*
8. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затв. наказом Міністерства України від 18.10.99 р. № 242 і зареєстровано в Міністерстві України від 02.11.99 за № 750/4043*
9. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства України від 31.12.99 р. № 318 і зареєстровано в Міністерстві України від 19.01.2000 за № 27/4248*
10. *Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» (IAS 38 «Intangible Assets») // Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408>.*
11. *Ісанишина Г.Ю. Інноваційна діяльність як об'єкт бухгалтерського обліку / Г. Ю. Ісанишина // Вісник ДДМА. – Краматорськ : ДДМА, 2013. – № 2(31) – С. 208–212.*